

פרק ד – סיום הפרק

• דו השיח בין ה' לקין-פסוקים ט'-י'

(ט) ויאמר ה' אל קין אי הבל אחיך ויאמר לא ידעתי השמר אחי אנכי.
נתקלנו כבר במצב דומה בפרק ג'. נעיין ברש"י על פרק ג' פסוק ט' וברש"י כאן:

רש"י פרק ג (ט):איכה - יודע היה היכן הוא, אלא ליכנס עמו בדברים, שלא יהא נבהל להשיב אם יענישהו פתאום
רש"י פרק ד (ט):אי הבל אחיך - להיכנס עמו בדברי נחת, אולי ישוב ויאמר אני הרגתי וחטאתי לך:

בהמשך הפנייה, ה' מוכיח את קין קשות:
(י) ויאמר מה עשית קול דמי אחיך צעקים אלי מן האדמה:

מהי משמעות האמירה: 'קול דמי אחיך צועקים אלי מן האדמה'?

רש"י [י]:דמי אחיך - דמו ודם זרעיותיו. דבר אחר שעשה בו פצעים הרבה שלא היה יודע מהיכן נפשו יוצאה

בהסברו הראשון, "דמו ודם זרעיותיו", מלמדנו רש"י על המשמעות הנוראה של רצח אדם – מי שרוצח אדם אחד, רוצח למעשה את כל הצאצאים, שהיו עתידים לבוא ממנו. "שכל המאבד נפש אחד מעלה עליו הכתוב כאילו איבד עולם מלא" (משנת סנהדרין ד, ה).

• קללת קין

(יא) ועתה ארור אתה מן האדמה אשר פצתה את פיה לקחת את דמי אחיך מידך:
(יב) כי תעבד את האדמה לא תספ תת כחה לך נע ונד תהיה בארץ:

ראב"ע [יא]:ועתה ארור מן האדמה, שיבא לו חסרון מפאת האדמה, שיזרע ויטע, כי הוא היה עובד אדמה ולא תתן האדמה עוד קציר ופרי, ויצטרך ללכת אל ארץ רחוקה ממקום אדם אביו שהוא קרוב אל הגן, ולא ישקוט במקום אחד רק ינוע:

• תגובת קין לבשורת העונש -פסוקים י"ג-י"ד

(יג) ויאמר קין אל ה' גדול עוני מנשא:
(יד) הן גרשת אתי היום מעל פני האדמה ומפניך אסתיר והייתי נע ונד בארץ והיה כל מצאי יהרגני:

רמב"ן [יג]:גדול עוני מנשא - בתמיה, אתה טוען עליונים ותחתונים, ועוני אי אפשר לטעון? (=לשאת)
לשון רש"י מבראשית רבה (כב, יא): והנכון בפשט שהוא **וידוי**. אמר, אמת כי עוני גדול מלסלוח, וצדיק אתה ה' וישר משפטיך, אף על פי שענשת אותי הרבה מאד.

רש"י, לשיטתו, לא רואה בקין בעל תשובה (בניגוד לרמב"ן), והוא רואה ביציאתו של קין התנהגות שיש בה גנאי:

לסיכום - הדרישה לאחריות:

בפרקים הראשונים בספר בראשית מובאים חטאים שונים של האנושות. ניתן לראות מאפיינים דומים, כחוסר לקיחת אחריות על המעשים, וכן לראות התדרדרות של האנושות בחטאיה, מאדם ועד דור המבול.

חטא אדם הראשון	חטאו של קין
(ט) וַיִּקְרָא ה' אֱלֹהִים אֶל הָאָדָם וַיֹּאמֶר לוֹ אֵיכָה:	(ט) וַיֹּאמֶר ה' אֶל קַיִן אֵי הֶבֶל אָחִיךָ:
(י) וַיֹּאמֶר אֶת קִלְךָ שָׁמַעְתִּי בִגְן וַאֲיָרָא כִּי עִירָם אָנֹכִי וְאַחֲבָא:	וַיֹּאמֶר לֹא יָדַעְתִּי הֲשֹׁמֵר אָחִי אָנֹכִי:
(יא) וַיֹּאמֶר מִי הִגִּיד לְךָ כִּי עִירָם אֶתָּה הֲמוֹן הָעֵץ אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ לֵבִלְתִּי אֲכָל מִמֶּנּוּ אֲכָלְתָּ:	(י) וַיֹּאמֶר מֶה עָשִׂיתָ קוֹל דְּמֵי אָחִיךָ צֹעֲקִים אֵלַי מִן הָאֲדָמָה: (יא) וְעַתָּה אֲרֹר אֶתָּה מִן הָאֲדָמָה אֲשֶׁר פָּצְתָה אֶת פִּיהָ לִקְחוֹת אֶת דְּמֵי אָחִיךָ מִיָּדְךָ: (יב) כִּי תַעֲבֹד אֶת הָאֲדָמָה לֹא תִסָּף תֵּת כֹּחָהּ לְךָ נָע וְנָד תִּהְיֶה בָאָרֶץ:
(יב) וַיֹּאמֶר הָאָדָם הָאִשָּׁה אֲשֶׁר נָתַתָּה עִמָּדִי הוּא נָתַנָּה לִּי מִן הָעֵץ וְאָכַל:	(יג) וַיֹּאמֶר קַיִן אֶל ה' גָּדוֹל עֲוֹנִי מִנְּשֹׂא: